

>>

zijn geweest. Want alles in de collectie heeft te maken met, jawel, verpleging. Een deel van een EHBO-post in *De hel van '63* is bijvoorbeeld ingericht met attributen van het museum. Voor de schaatsers die massaal gewond raakten. In *Nynke* is het een psychiatrische kliniek waarin de vrouw terecht komt die is ingericht met spullen uit de collectie.

Uitgesteld en opgestapeld in grote metalen en houten archiefkasten zijn er in het museum in totaal ruim achtduizend objecten verzameld: kleding van verpleegsters van door de jaren heen, couveuses die werken op hete stenen of kruiken, glazen tepelhoejdjes, een luierdroger. Bij sommige tangeltes en spuitjes moet je je niet al te veel willen inbeelden.

Afgelopen jaar was het zoals voor zoveel musea door de coronamaatregelen ook voor de verpleegkundige verzameling een moeilijk jaar. Het weggemoffelde karretje vol met nog niet beoordeelde spullen is daarvan het bewijs. „Dat moet je niet op de foto zetten hoor”, lacht medewerker en oud-verpleegster Christel Laval (67). „Wij denken altijd: dit is onze puinhoop. Daarom zetten we dat scherm ervoor. Maar door corona krijg je dus zo'n achterstand.”

De selectie van de spullen is tegenwoordig strenger dan in de begindagen van het museum in de jaren 80. „Je wordt soms een beetje als het grofvuil gebruikt, maar dat moet je vooral in het begin op de koop toenemen”, zegt Ida van Deth-Ruys (77), collectiebeheerder en eveneens voormalig verpleegster. „Anders krijg je niets. Later kun je aan mensen laten zien, juist omdat we het keurig in kaart hebben gebracht, dat je het heel aardig vindt, maar dat je al voorzien bent van die dingen”, drukt ze zich beleefd en vriendelijk uit.

Een van de bijzonderste stukken van het museum is een sterilisatietrommel die werd gebruikt bij de geboorte van de latere koningin Juliana in 1909. Erin werden instrumenten, zoals een navelstrengschaar, schoongekookt, vertelt Van Deth-Ruys „Nu komen die instrumenten allemaal van de fabriek en in papieren zakjes, maar die hadden we toen niet”, zegt Laval. „Maar mijn tandarts heeft nu nog zoiets.”

Juliana's geboorte, waarbij verloskundige Benjamin Kouwer aanwezig was, ging volgens Van Deth-Ruys erg langzaam. Daardoor werden de mensen die buiten bij Paleis Noordeinde stonden ongeduldig. „Mensen buiten riepen: 'Kouwer, Kouwer, kan dat niet wat gauwer'.”

De collectie van de in 1986 opgerichte stichting was voorheen ondergebracht in Leiden en later in Amersfoort. In 2016 verhuisden de spullen naar het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland op het Urker industrieterrein. In een aantal grote loodsen staan behalve de verpleegkundige collectie ook historische collecties van onder meer Nederlandse vroedvrouwen, fysiotherapeuten en apothekers. In de loods van de stichting kwam een verdieping. „Het was hier heel hoog omdat er visnetten werden gemaakt”, zegt Laval.

Het museum is normaal gesproken twee keer per maand of in groepsverband op afspraak te bezoeken. Vanwege corona is het voorlopig dicht. Wie toch iets van de collectie wil zien kan op de website van de stichting kijken. Of natuurlijk naar de films waarin de voorwerpen acteren. Dit jaar komt bij de al gemaakte films ook nog de biografische dramaserie *De Stamhouder* over Alexander Münninghoff. Daarin is een van de couveuses te zien.

6

Bij sommige tangeltes en spuitjes moet je je niet al te veel willen inbeelden

7

8

9

10

6. Glazen tepelhoedjes, hulpmiddel bij het geven van borstvoeding.
7. Kar voor het vervoer van patiënten.
8. Kinderbedje en weegschaal.
9. Jas en Solex-bromfiets van een wijkverpleegster van het Groene Kruis. In de hoogtijdagen van de verzuiling in Nederland waren ook de kruisverenigingen verdeeld, zegt Ida van Deth-Ruys. „Groen was neutraal, wit-geel katholiek en oranje-groen protestants.”
10. Wie vroeger afscheid moest nemen van zijn amandelen werd op een stoel vastgebonden. „En dan kwam er ook nog vaak een potige verpleegster met haar armen van achter omheen”, zegt Ida van Deth-Ruys.
11. Een afschrikwekkende sortering tangen en scharen.
12. In de koperen bak van deze luierdroger werden gloeiende kooltjes gelegd. De luier – een katoenen doek – lag erbovenop. „Het is uit de tijd van voordat mensen volautomatische wasmachines en centrale verwarming hadden”, zegt Ida van Deth-Ruys. „Of-ie altijd gewassen erop lag laat ik in het midden.”
13. Bussen talkpoeder.

Zie ook: verpleegkundigerfgoed.nl

COLUMN

WIEBEREN ELVERDINK

25

Hachee

Weer zat ik in de auto, etenstijd, het donkerde al flink en de weg glinsterde van de natte sneeuw. Vóór mij speelden de ruitenwissers tikkertje, naast mij rinkelde bij iedere hobbel de deksel van de zware braadpan. Ik snoof de geur op die vanaf de passagiersstoel de wagen vulde en de ramen deed beslaan. Hmm, hachee.

„Lekker ite”, had mem kort daarvoor gezegd, terwijl ze me een bananendoos in de handen drukte. Daarin zat niet alleen de zorgvuldig in een isolerende theedoek gewikkelde vleespan met uienstoof, maar ook een afgeladen Tupperwarebakje aardappels („jierpels fan Gjalt”, die verderop woonde) en – alsof we nog niet genoeg verwend werden – vijf kleine eenheden chocolademousse.

Nog niet eens zo heel lang geleden zouden we al dat lekkers na een lange dag van school en werken gewoon met z'n allen bij heit en mem aan de keukentafel hebben verorberd, waar het altijd zo gezellig passen en meten was met al die borden en pannen.

Waar we de maaltijd nog begonnen met een stil gebed, dat door de gekke bekken van kind 1, kind 2 of kind 3 nooit stil, laat staan eerbiedig verliep. En waar het ruitjes-tafelkleed na afloop steevast doordrenkt in de wasmachine verdween, omdat een van die drie draken zijn of haar glas persinaasappelsap weer eens had omgestoten. Goed, *das war einmal*.

„Mar”, verzekerde mem, om haar ontembare drang naar dienstbaarheid te kanaliseren, „ik wol al graach foar jim itensieden bliuwe. Jim helje it mar gewoan op.”

Dus stuurde ik de wagen behoedzaam over de donkere, natte Tsjerkeleane, in een wolk van warme kruidigheid, terwijl ik bij elke oneffenheid in het asfalt vreesde dat de deksel naast mij zou losschieten en de auto zou veranderen in een dampend pierenbad van dik uiig rundvleesvocht.

En daar, halverwege hun en ons huis, overviel mij zomaar de ongemakkelijke gedachte aan later, ooit, als we het zónder de hachee-aanvoer van mijn moeder zouden moeten stellen.

Natuurlijk, heit en mem waren vitale zestigers, vol in het leven en tot alles bereid, maar er kwám eens een eind aan Hotel Mem, aan Thuisbistro De Zoete Inval, aan het Paviljoen van de Gestampde Pot waar altijd genoeg op te scheppen was voor „de geande en de komende man”, zoals ze dat zelf noemden. Er kwám eens een moment, ooit, dat ze genoeg zouden hebben aan zichzelf.

En terecht.

Maar wie moest er dan hachee maken? Of boerenkool? Of snert?

Wie zorgde er dan voor al die geuren en smaken die al generaties lang in onze familie werden genoten, die mijn moeder van mijn beppe leerde bereiden, die het weer van háár moeder meekreeg – wie droeg er dán zorg voor dat culinaire familie-erfgoed?

Ik verzeker u: een slechtere kok dan ik zult u niet gauw in de kolommen van deze krant treffen. De gedachte aan meerdere pannen op het fornuis boezemt me diepe angst in, een ei bakken is voor mij net zo'n uitdaging als het oplossen van een Rubikskubus en ik krijg zelfs een tosti-ijzer nog op tilt.

En nee, daar ben ik niet trots op.

Maar rijdend onder de eiken van de Tsjerkeleane, een gloeiend hete trog krachtvoer schommelend naast me, nam ik me één ding voor.

Ik ga hachee leren maken.

wieberen.elverdink@lc.nl

Twitter: @WEIverdink

Wie droeg er dán zorg voor dat culinaire familie-erfgoed?

